

Када је о овој теми реч за познатог немачког публицисту и изванредног познаваоца немачких обавештајних служби, Erich Schmidt Eenboom-а, уопште нема дилеме: управо због великог обавештајног уплива државних агената у све поре немачких медија лично је и у више наврата поставио у питање немачку демократију. Читава серија његових књига на тему обавештајног рада, као што су

„Њушкала без носа – БНД“

, затим

„Прљави послови економске шпијунаже“

па

„Ратници из сенке - Клаус Кинкел и БНД“

и, поготово

„Undercover – БНД и немачки новинари“

најбољег познаваоца обавештајних служби и највећег критичара Немачке Савезне обавештајне службе (БНД –

Bundesnachrichtendienst

) и након свих ових година од изласка из штампе и даље представљају предмет полемике – како у немачкој јавности тако и компетентним државним ресорима којима се на помен да

Енбом

поново спрема нову књигу буквално диже коса на глави.

Енбом је своју књигу базирао на тајним актима БНД-а (од којих је неке и публиковао у „Undercover-у“), великом броју интервјуа са савременицима одређених догађаја као и више стотина публикација и архивских комада. Енбом је, уствари, показао и доказао колики је стварни утицај БНД-а на јавно мишљење у СР Немачкој.

„Једна ужа веза између журналистичке струке са активностима обавештајне службе не сме да постоји!“ Ово је писао Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) у октобру 1974.

године. Тада је јавност први пут била конфронтирана са вестима да многи новинари - међу којима шефови редакција, издавачи, коресподенти многобројних листова, илустрованих магазина, радија и телевизије - уско сарађују са БНД-ом. Horst Ehmke, својевремено у служби министарства канцеларске службе одшкринуо је врата првих дана владавине Willy Brandt-а:

„На основу једне вести питао сам да ли су новинари добијали новац од БНД-а и ако да зашто. Потом сам добио једну листу са именима и сумама да је то изазвало моје чуђење. Опирао сам се искушењу да отворим ову Пандорину кутију. Наредио сам уништење те документације и престанак овакве праксе.“

Познати новинар и шеф редакције недељника

Die Woche

(„Недеља“) Manfred Bissinger, након што је и сам био у прилици да види делове ове листе рекао је:

„Мени су... очи прелетеле документ. Ту су могли да се нађу скоро сви од ранга и имена који нешто значе у грађанском журнализму, уредно поређани по алфабетском реду.“ Ипак, ова документа и поред Емкеовог наређења нису уништена а БНД је наставио са својом инфилтрацијом у медијима. На крају је

Ерих Шмит Енбом

отворио ову пандорину кутију. Његова истраживања избацују на светло дана обавештајно пилотирање немачких медија и то још од настанка и првих почетака Службе под командом Reinharda Gehlena до најновијег времена. Показало се да БНД већ деценијама практикује унутарполитичку опсервацију која нема никакве везе са њиховим изворним уставним задатком. И многи, заиста многи новинари су, свесно или несвесно, били мегафони БНД-а.

Такозвани „новинари од поверења“ (стручни назив у тајним службама за сараднике из медија) су од БНД-а добијали своје тајно име (прво слово увек је било индентично са првим словом презимена), идентификациони број и класификацију контаката који су полазили, на пример, од „пуних“ до „случајних“ и „планских“ контаката. На листама увек стоји информација о томе који је новинар већ једном имао (или још није имао) контакте са БНД-ом и који новинари су – виђено из угла Службе – били од велике и честе користи. ‘Новинари од поверења’ углавном, добијају своје неопорезоване месечне хонораре чија је вредност варијабилна од квалитета информација.

ОБАВЕШТАЈЦИ И НОВИНАРИ НА ИСТОМ ЗАДАТКУ

Такође је и Одељење IX обавештајне службе за иностранство ХВА – задужено за контрашпијунажу често контролисало немачке новинаре. Уосталом, њихови задаци су веома слични, поготово за новинаре који су специјализовани за одређено стручно поље. Новинарски рад је свестран и често захтева снажљивост и вештину да би се дошло до одређених информација. Новинари су учили како да истражују, воде интервјуе и користе своје блокове за нотирање. Пенетрантна радозналост код репортера и коресподената важи као опраштајућа професионална болест. Због тога БНД показује велики интерес нарочито за новинарске дописнике који одлазе на задатак у друге земље.

Вести о откривању (ређе хапшењу) немачког новинара у иностранству због шпијунаже не мора, међутим, увек да значи да се ради о једном новинару или коресподенту који

успут ради и за БНД. Зато јер агенти, каже аутор, често користе овај стручни назив као своју маску. Уосталом и бивши руководилац III одељења, министарски директор Karl Hohmann који је својевремено био задужен за организацију у БНД-у држао је оба посла за веома сличне још 1968.: „Људи (из тајне службе, прим.а.) раде исто то што и новинари - читају новине и истражују.“

О Немцима који су били инволвирани у медијску бранжу односно који су ‘двоструко истраживали’ – да ли то било у ЧССР-у, Гани или ондашњој Југославији – а који су ухапшени под оптужбом за шпијунажу могло је тек понекад нешто да се дозна из штампе. Тако је, на пример, било и 1974. када је један Бечки новинар, који је истовремено фунгирао и као Генерални секретар аустријског савеза за инострану штампу, у Прагу био ухапшен због сумње у умешаност економске шпијунаже и који је истовремено оптужен од стране више источноевропских држава. Или, други, за нас занимљивији пример, када је члан редакције познатог недељника Der Spiegel, Peter Rullman 1971. године као агент БНД пао у мрежу југословенске противобавештајне службе у Београду. Рулман је у то време био осуђен на 6 година затвора али је убрзо изашао на слободу кроз интервенцију тадашњег канцелара Willy Brandt-а. Потом је, и поред бламаже, поново могао да настави своју каријеру у Spiegel-у.

Обавештајни термин „операција у медијима“ означава ширење дезинформација са циљем слабљења противничке позиције. Код обавештајних служби ово представља посебно изазовну могућност (било да се ради о збуњивању непријатељских редова или, једноставно, приликом борбе за боље позиционирање одређених политичких личности односно против одређене политике) јер се на политичке процесе овако може утицати без великих финансијских трошкова. Класичан је најновији пример са Косова и Метохије где су садашњи политички лидери уз помоћ домаћих и иностраних медија на маестралан начин пласирали вест о умешаности БНД агената у терористички напад на зграду међународне институције у Приштини.

Инфилтрација БНД агената у листовима са огромним тиражима односно путем медијских империја и њихових утицајних шефова, такође се практикује већ дуже време. То је био случај и са медијском империјом великог издавача Аксела Цезара Шпрингера (Axel Caesar Springer) који је још 50-их година врбован од стране америчке ЦИА. Управо бивши сарадници поменуте службе су у часопису The Nation 1982. године тврдили да су ови односи одлично функционисали и у време њихове активне службе 70-их година и да, највероватније, ни касније нису прекидани. Није ни чудо, ако је веровати Eenboom-ој информацији да је велики Шпрингер лично, још 50-их година од стране ЦИА због своје спремности на сарадњу касирао пуних 7 милиона долара на основу којих је

проширио и утврдио своје медијско царство.

БИВШИ НАЦИСТИ КАО ВОДЕЋИ ОБАВЕШТАЈЦИ

Познато је да су се припадници десне екстремистичке сцене и бивши високи НС официри који су у време рата имали високе функције у пропагандним одељењима Трећег Рајха и после рата нашли на веома одговорним и исто тако високим функцијама, и то не само у медијима.

Wehrmachtov генерал Рајнхард Гелен (Реинхард Гехлен) је 28. априла 1945. године десет дана пре капитулације Хитлерове Немачке у тајности напустио своје седиште команданта обавештајног одељења Fremde Heere Ost понудивши Американцима своју обавештајну мрежу и све своје агенте из Совјетског Савеза којима је руководио. Понуда је оберучке прихваћена. Тако је један бивши генерал Wehrmachta постао шеф прве тајне обавештајне службе Западне Немачке која ће нешто касније прерасти у БНД. Гехлен и данас важи као велики и изузетно вешт организатор. На својој позицији првог председника БНД-а остаје све до 1968. када га је 1. маја наследио Gerhard Wessel, Гехленов ужи сарадник из срећних времена када су заједно носили Wehrmachtovu униформу. Још у Гехленово време Гинтер Хејсинг (Guenther Heusing) од свог шефа добија задатак да интензивно обсервира хамбуршку presse сцену. То је био само почетак.

И Гехленови остали бивши саборци веома су се добро снашли у новим постратним временима сарађујући, успут, веома успешно са све моћнијом Гехленовом Службом. Тако је, рецимо, професор Franz Alfred Six, ранији официр при служби сигурности Рајха у брзометној каријери догупао до шефа Spiegel-а за међународну рубрику. Већ 1960. постаје главни уредник илустрованог Kri stall

-а који је 1946. основао антифашистички публицист Axel Eggebrecht. Kristall

је захваљујући Six-у и новим људима (од којих су неки били његови СС другови, попут Paula Schmidta) убрзо постао орган немачке десне радикалне сцене. И Six и Schmidt су се касније водили на платној листи БНД-а. Тако је ех СС официр и велики антисемит Paul Schmidt алиас Carel (тајно име SCHAPER) сместио једну од својих вила на југу Баварске (језеро 'Тегерн') у непосредној близини и суседству великог Шпринговог пријатеља и каснијег Баварског политичког бога Штрауса (Franz Josef Strauss). Сличан пут успеха имао је и Giseler Wirsing (тајно име WIPPEL) који је својевремено догупао до шефа редакције познатог црквеног недељника

Christ und Welt

(„Христ и свет“) из Штутгарта. У време рата Wirsing је био шеф редакције Muenchner Neuesten Nachrichten („Минхенске најновије вести“). По задатку СС Хајнриха Химлера, Wirsing је добио задатак да овај, раније монархистички оријентисани лист, доведе на НС курс. Као и толико других водећих људи из обавештајне службе Трећег Рајха и Wirsing непосредно након рата завршава 1945. у Camp King-у, Центру за саслушавање америчке обавештајне службе ЦИЦ (претходница ЦИА) у покрајини Hessen, да би наредне године био испоручен Британцима. Након отпуштања из истражног затвора Wirsing долази под кров цркве „Eugen Gerstenmeier“ где почиње да пише своје књиге. Након разумљиве паузе поново постаје активан у журнализму те већ 1954. постаје шеф редакције поменутог црквеног недељника и поред чињенице да је раније био Канарисов агент и припадник једног режима који је често знао да користи репресивне мере и против цркве.

У СВАКОЈ ЧОРБИ МИРОЋИЈА

Контакти БНД-а са новинарима су од 1970. године приоритетно разврстани према одређеним медијима. Поред јавних служби егзистирају још категорије радија и ТВ, илустрованих, регионалних и ванрегионалних листова. Енбом тврди да само при регионалним листовима БНД одржава сталне контакте са укупно 230 „новинара од поверења“. Циљ БНД-а нису били само новинари већ и велике немачке новинске агенције. Иако БНД бројчано није ‘потпуно’ покривао агенције да би могло да се говори о једној тоталној обавештајној контроли, информације су константно долазиле од мањег броја људи који су, обично, заузимали кључне позиције. Тако је БНД преко њих имао уплив у информативне службе иностраних новинских агентура на чије услуге, због конспиративних разлога, није могао отворено да се претплати. Исти случај био је и са научним установама и институтима, посебно оним који су били специјализовани за југоисточну Европу.

Енбом пише да је за „амортизацију“ БНД скандала до данас као синоним остао лист Die Welt

(„Свет“), „независни дневни лист за Немачку“. ТВ програм WDR-а (West Deutsche Rundfunk

)

Монитор

извештавао је тада да је БНД агент Christoph von Bezold (EBENBERG) у својој руководећој функцији при Међународној мониторинг мисији боравио у Загребу (у Мисију је, наравно, убачен преко веза БНД-а) где је као обавезујуће неутрални представник Европске Уније био умешан у већи број обавештајних активности које су се протезале све до шверца муниције за Босну.

БНД се, поред до сада свега поменутог, често појављује и у издавачкој делатности. Понекад као цензор одређујући које су књиге добре или лоше или чак као моћна мецена из сенке. Изразити интерес БНД-а није чудан након Енбомовог цитирања једне раније публикације аутора Филипа Ејд-а („ЦИА: Масовни медији као транспортно средство за интересе САД“): „Књиге се разликују од осталих пропагандних медија, пре свега, кроз чињеницу да једна једина књига толико може да промени држање и ставове једног читаоца како није могуће кроз иједан други појединачни медијум.“

Тако је БНД још 60-их година сам основао неке издавачке куће које су официјелно водили ‘успешни бизнисмени’. ХЕРОЛД је било тајно име Folkera Hansena шефа једне такве издавачке куће „Hase & Koehler“ из Маинца. Овде је Рајнхард Гелен публикувао своје три књиге. Ту је 1986. објављена и књига „У центру шпијунаже“ бившег агента Вернера Штилера која је, разуме се, претходно редигована у Пулаху. (Ко би након овога издавача доводио у везу са БНД-ом?).

Слична конспиративна подршка публикацијама од користи и торпедовање књига које би по БНД могле бити опасне постала је битна програмска тачка БНД-а. ‘Опасни наслови’ од којих је тек понеки имао бризантно значење појављивали су се, међутим, у врло ретким случајевима. Зато јавност никада није упозната ни са прођом књиге Benjamina Beit-Hallahmi-ја о оперативној спољној политици Израела (наслов: „Прљаве алијансе. Тајни послови Израела“, Минхен, 1985). Само инсајдерима издавачке куће познато је да је скоро читав тираж отишао једном анонимном купцу. Погађате, са адресом у Пуллаху.

АМЕРИЧКА ОБАВЕШТАЈНА АКТИВНОСТ У ЕВРОПСКОЈ ПУБЛИЦИСТИЦИ

Занимљив је и опис америчке публицистичке офанзиве кроз ЦИА у Немачкој и Европи. Све је кренуло још у првим послератним годинама када је конфронтација са бившим савезником Стаљином постајала све очигледнија. Национални савет сигурности је 18. јуна 1948. у Вашингтону издао нову директиву за оснивање једног одељења за тајне операције у мирnodопско време. Шеф овог Бироа за политичку координацију (ОПЦ) постао је 1. септембра 1948. Frank Visner који је 1952. догурао до заменика ЦИА. Већ до октобра Виснер је на свом столу имао листу са будућим пројектима, међу њима и планове за операције у европским медијима. Буџет за овај пројект износио је у почетку 4,7 милиона долара а у реализацији је помагало 302 сарадника. Већ 1952. сходно са развојем догађаја у међународној политици и финансијска средства подршке знатно су порасла (на 200 милиона долара) док је број сарадника рапидно растао и у поменутој

години достигао број од 2.812. Срце операција чиниле су новоосноване радио станице „Radio Free Europe“ и „Radio Liberty“ смештене у Минхену које су се углавном оријентисале према слушаоцима Источне Европе. Поред овога почело се са убацивањем агената у међународним медијима. Тако је, полако, дошла на ред и класична публицистичка активност. ЦИА је почев од тада до најновијег времена ‘гурала’ многе наслове са немачким преводом на ово и друга тржишта немачког говорног подручја. Само у времену од 1947. до 1977. године ЦИА је штампала више од 1.000 наслова на разним европским језицима. Када је Роналд Реган почео да форсира своју спољну политичку офанзиву познату као „Project Democracy“ са наводним циљем унапређивања бољег разумевања Западне демократије захтевао је пред US Конгресом 65 милиона долара од чега је само 4.455.000 долара било предвиђено за субвенцију публикација нових књига. Међутим, „програм књига“ претворио се убрзо у једну конзервативну противофанзиву спрам растућих утицаја мировних покрета.

МОДЕРНИ „ДОМАЋИ ШПИЈУНИ И СТРАНИ ПЛАЋЕНИЦИ“

У последње време све је више могућности добијања информација од стране независних новинара и независних обавештајних аналитичара путем интернета. У броју од 3. маја 2003. године, лист Политика је објавио чланак о интернету као извору војних обавештајних података у коме се каже да су престанак хладног рата и нагли развој информатике утицали на рад и методологију рада обавештајних служби. У Великој Британији, на пример, оформљено је пет група са по три новинара којима је дат рок од 12 часова да, сурфујући по Интернету, истраже политичке, економске и војне могућности Русије и на основу тако добијених података направе анализу. Једна од тих група направила је бољи извештај од британске обавештајне службе.

Један од домаћих таблоида дуже време је у наставцима писао о оперативном раду против наше земље од стране страних обавештајних служби које, су, наводно, дебело умешане и у атентат на бившег премијера др Зорана Ћинђића. Док је читаоцима ово штиво изгледало као странице неког шпијунског романа пуног фикције један домаћи народни посланик је у сред парламента открио о чему је, у ствари, овде реч: трудио се да упозори јавност да се ради о истинитим догађајима јер је комплетан материјал том таблоиду доставио, по његовим сазнањима, бивши шеф домаће обавештајне службе, нашта НИКО није реаговао. Овде се поставља питање парламентарне контроле домаћих служби и државне тајне. Такође и када је реч о јавном прању веша некадашњих и актуелних политичких активиста који се по медијима међусобно оптужују за најневероватније ствари а да нико те тврдње уопште не проверава.

Зато, шта још можемо рећи након свега? Ако је од стране овако моћне тајне службе као што је БНД могуће овакво грубо кршење Устава једне технолошки високо развијене земље која још при томе котира као „демократска“ и где постоји посебан парламентарни орган који озбиљно контролише њен рад, можемо само да замислимо како тек функционишу тајне службе у земљама које свесно и неприкривено ограничавају рад својих медија односно злоупотребљавају их кроз неодговорне новинаре и власнике?

Као утеха остаје чињеница да истина гарнирана критичком публицистичком формом зна да буде веома болна. Табу поклопац који претећи затвара мрачне илегалне конспиративне послове једне државе на коме стоји да критике нема или је, чак, уопште не сме ни бити, у реалности, заправо, увек покрива једну гигантску пандорину кутију. И било када, увек се нађе неки новинар од интегритета и морала да је отвори.

(*Аутор је председник "Центра за дијаспору")